

LUMO-toimintaohjelmaluonnos 2.4.: saadut kommentit ja vastine niihin

(Luonnonsuojelun työryhmä 3.9.2020, 3.9.2020 ja 12.11.2020.)

	Helka ry	Tringa ry	Helsy ry	MAKA	Vastine
Valmistelu		Kiitämme, että saimme olla mukana jo valmistleun alkuvaiheessa. Luontojärjestöjen syksyllä esittämät ehdotukset on huomioitu huonosti tai jätetty kokonaan huomiotta. Siksi toistamme niitä muutosehdotuksiss a.	Kiitämme työpajoista, mahdollisuudesta osallistua keskustleutilaisuuteen ja näkökantojen osittaishuomioinnista. Komenttien pohjana on käytetty marraskuussa 2019 annettua järjestöjen kommenttipaperia.	MAKAn aiempia kommenteja ei ole huomioitu. Niitä esitetään nyt uudestaan. Muutosehdotus: Asiantuntijat kokosivat kertyneen aineiston ja hyödynsivät sitä toimintaohjelman laadinnassa.	Kiitos uusista kommenteista. Tämä toukokuun kommentointikierrros oli varsinainen kommentointivaihe. Toimintaohjelman laatiminen on yhteinen prosessi, jossa kaikkia eri tahojen kommenteja ei voida ottaa huomioon. Toimintaohjelmaa korjataan MAKAN muutosehdotuksen mukaisesti.

Yleinen osa

Luonnon korvaamatonta merkitystä ihmiselle tulisi korostaa enemmän.

LUMO-ohjelmaa tulee noudattaa täysimääräisesti myös kaupungin rajojen ulkopuolella.

Hienoa, että kaupunki suhtautuu vakavasti yhteen kaikkein keskeisimpään ympäristöongelmaan, luonnon monimuotoisuuteen. Erityisen ilahduttavia ovat esitetyt konkreettiset toimenpiteet.

Hgillä on merkittävät mahdollisuudet lisätä luonnon monimuotoisuutta ulkopaikkakunnilla omistamallaan metsäisillä luontoalueilla. Tarvitaan muutamia ulkopaikkakuntien alueisiin konkreettisesti kohdennettuja toimenpiteitä luonnonsuojelusta ja -hoidosta, maanmyynnin vastuullisesta toteuttamisesta ja ekologisesta komepensaatiosta.

Korostamme lisää luonnon merkitystä ihmiselle.

Esitämme luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden huomioon ottamista kaupungin rajojen ulkopuolisilla kaupungin omistamalla virkistys- ja ulkoilualueilla.

Esitämme toimintaohjelmassa myös ekologista kompensatiota.

Johdanto

Kaipaa edellisen LUMO- Kirjoitetaan omaksi kappaleekseen ohjelman ja sen tulosten esiin tuomista. toimintaohjelmaan.

**Helsingin kaupungin
ympäristöpolitiikka
2020-2050**

LUMO-ohjelman luonnoksessa viitataan ympäristöpolitiikkaan. Jää epäselväksi onko se jo hyväksytty. Jos on hyväksytty, paheksomme vähäistä vuorovaikutusta. Jos sitä ei ole hyväksytty, toivomme kommentointi-mahdollisuutta

Ympäristöpolitiikkaa ei ole vielä hyväksytty, kaupungin sisäinen käsittely jatkuu. Sitä esiteltiin Oodissa 11.3.2020.

Visio	Luontoarvot, luonnon saavutettavuus ja kestävyys tärkeitä terveyden ja hyvinvoinnin tukijoina.	Visio muuttunut kempelöksi. Laajojen viheralueiden turvaamista korostettava. Villiluonto on kömpelö käsite. Ympäristökasvatuksesta vision loppuun.	Visio on muuttunut, emme pidä nykyistä kaikin puolin onnistuneena. Rakennettujen ympäristöjen monimuotoisuus ja realistinen kehityspotentiaali saa turhan ison roolin suhteessa luonnonympäristöjen monimuotoisuuteen. Lause villinluonnon ja kaupunkiluonnon kohtaamisesta ehdotetaan poistettavaksi, koska se on sekava ja suorastaan falski tilanteessa, jossa luonnonympäristöt vähenevät. Luonnonympäristöjen pirstoutuminen ja vieraslajit ovat keskeisiä monimuotoisuusongelmia Helsingissä.	Poistetaan lause "Kehitetään monimuotoista kaupunkiluontoa niin, että villiluonto ja kaupunkiluonto kohtaavat." Ympäristökasvatus-osaa täydennetään.
Luonnon monimuotoisuuden Määritelmä			Määritelmää kannattaa täydentää maininnalla geologisesta monimuotoisuudesta.	Geologia lisätään määritelmään.

**Kaupunkistrategia
2017–2021**

Kaupunkistrategian tavoitteita voitaisiin toteuttaa ottamalla asukkaat mukaan toimintaan: esim. metsien ja puistojen monimuotoisuuden lisääminen, vieraslajien torjunta, lajien havainnointi.

Avoin ja osallistava toimintakulttuuri, asukaslähtöisyys ja osallisuuden toteutuminen turvattava.

On syytä välttää kaupunkistrategian keskeisten kirjausten muuttamista, niin että pääsisältö muuttuu. Uusi ehdotus: kaupunki huolehtii siitä, että metsissä ja metsäisillä alueilla suunnitelmallinen monimuotoisuuden lisääminen on hoidon keskeisin tavoite. (Tämä strateginen linjaus ei ole vielä toteutunut alue- ja luonnon ja maisemanhoitosuunnitelmissa.)

Vanhentunut Luonnonhoidon linjaus on syytä poistaa kuvasta 1.

Yhteistyötä asukkaiden kanssa lisätään, vaikka sitä ei ole kirjattu toimenpiteisiin. Samoin avoin ja osallistava toimintakulttuuri, asukaslähtöisyys ja osallisuuden toteutuminen on kaupungin ohjeistus, jota noudatetaan. Yhteistyöasioita tarkennetaan toimenpideosan alussa.

Kirjaus metsien ja metsäisten alueiden monimuotoisuudesta korjataan täysin strategian mukaiseksi.

Vanhentunut Luonnonhoidon linjaus pidetään mukana taustamateriaaleissa.

Helsingin luonto

Aineistoa olisi hyvä täydentää muuttamalla 39 % ja 33 % hehtaareiksi ja laittamalla taulukko Hgin ulkopaikkakunnilla omistamien maa-alueiden pinta-aloista ja sijaintikunnista. Pitäisi nostaa esiin luontotyyppisiä ja lajiryhmiä, joille Hgin toimilla on ollut tai voi olla erityistä merkitystä. Ei ole toimiva lähetymistapa korostaa alueella harvinaisimpia ja kansallisessa luokituksessa uhanalaisimmiksi luokiteltuja luontotyyppisiä. (Lisäksi kuva 2 heijastelee sitä, mitä on kartoitettu.) Kaikki luontaiset lajit ja luontotyypit pitäisi pitää suotuisalla suojelun tasolla. Valtakunnalliset erikoisuudet rikas saaristolinnusto ja metsien rikas lahottajisienilajisto on syytä mainita.	Ilmastomuutokseen liittyen voisi näkyä myös se, että meillä on keskeisiä pieniä viheralueita, joilla korostuu käytettävyys, toiminnallisuus, kaupunkikuva ja historiallien arvo. Ilmastomuutoskohtaan lisäys, että sään ääri-ilmöt tulevat lisäämään metsien tuhoriskiä, mm. erilaiset tuholaiset ja taudit yleistyvät. Pienvedet kohtaan maininta myös rakennetuista hulevesikohteista.	Täydennetään maapinta-alat hehtaareina. Ulkopaikkakuntien virkistys- ja ulkoilualueista ei ole nyt saatavissa pinta-ala tietoja. Maanmyyntisuunnitelmaa valmistellaan ja se valmistuu keväällä 2021. Luontotyyppien merkitystä Hgin luonnon monimuotoisuudelle täydennetään. Lisätään tekstiin tavoite pitää kaikki luontotyypit ja lajit suotuisalla suojelun tasolla. Lähetymistapa uhanalaisimpien luontotyyppien kautta pidetään mukana. Kartoitusta on tehty järjestelmällisesti. LUMO-ohjelmassa keskitytään luonnon monimuotoisuuteen. Pyrkimyksenä on luonnon monimuotoisuus myös toiminnallisilla alueilla. Ilmastomuutoskohtaa täydennetään MAKAn esittämällä tavalla. Maininta rakennetuista hulevesikohteista lisätään.
--	--	---

Viheralueet

Uhanalaiset luontotyypit väliotsikoksi.

Tekstiin maininta, että monimuotoisuuden kannalta kestäväälle suojelutasolle on vielä paljon matkaa, vaikka metsäisten suojelualueiden määrä kasvaa.

Mainittava, että pelkkä maanpeiteaineiston tarkastelu antaa vääristyneen kuvan viheralueiden määrästä ja laadusta.

Ei pidä unohtaa Helsingin mahdollisuuksia olla nykyistä huomattavasti merkittävämpi toimija pääkaupunkiseudun Viherkehän suojelussa.

Ohjelmassa näkyy heikosti, että viheralueet ovat monimuotoisia ja osassa korostuu LUMO-asiat mutta niiden käyttötarkoituksen vaihtelee. Aina ei voida painottaa LUMO-asioita. Ristiriitaiset kehittämistavoitteet tulisi mainita.

Puistopuutiedoista puttuu vuosiluku.

Myös istutettujen kasvien lukumäärää voisi arvioida.

Lisätään väliotsikko uhanalaisille luontotyypeille. Mainitaan, että kestäväälle suojelutasolle on vielä matkaa.

Emme tarkastele pelkästään maanpeiteaineistoa, se on yksi seurattavista tekijöistä ja se kertoo Helsingin pyrkimyksestä rakentaa metsäisiä ja puustoisia alueita säästäen.

Lisätään maininta pääkaupunkiseudun viherkehästä ja Helsingin pyrkimyksestä kehittää sitä omalta osaltaan.

Puistopuutiedot ovat tuoreimmat mahdolliset (2019).

Istutettujen kasvien määrästä lisätään tietoa.

Helsinkiläiset arvostavat kotikaupunkinsa vaihtelevaa luontoa (kyselyn tuloksia)

Nykyiset luonnon monimuotoisuuden turvaamisen periaatteet

Toinen kappale on kummallisesti muotoiltu. Tärkeä kytkeytyneisyyden merkitys puuttuu tekstistä.

Ehdotus poistettavaksi: Kuvausta karttakyselyn tuloksista ei ole Erityistä huomiota syytä muuttaa. vaativista luontotyypeistä tuli 381 karttamerkintää ja lajeista 271 merkintää.

Tästä puuttuu rakennettua ympäristöä koskevat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen periaatteet. Ehdotetaan koko kappaleen poistamista. Kappaletta nykyisistä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen periaatteista korjataan. MAK ja RYA täydentävät tekstiä rakennetun ympäristön osalta.

**Toimintaohjelman
taloudelliset
vaikutukset**

Ei sisällä otsikon
mukaista asiaa.

Poistoehdotus:

Monimuotoisen

luonnon tavoitteet ja

toimenpiteet edistävät

myös ympäristön

viihtyisyyttä ja

ihmisten hyvinvointia.

Muutetaan kustannusvaikutuksiksi.

Nostetaan esiin toimintaohjelman
eniten resursseja vaativat ja luonnon
monimuotoisuutta hyödyttävät
toimenpiteet.

Luokitellaan toimenpiteiden

kustannukset ja hyödyt asteikolla

pieni/keskisuuri/suuri. Tarkkoja summia

ei pystytä esittämään.

Kohtaa viihtyisyydestä ja hyvinvoinnista
ei ole syytä poistaa. Sitä täydennetään
ja muokataan paremmin
ymmärrettäväksi. Hyvinvoinnin hintaa
on vaikea arvioida mutta tutkimuksia
aiheesta on olemassa.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Toimenpiteitä on liikaa. Sellaiset toimenpiteet, joita jo toteuteaan tulee poistaa, samoin epärealistiset ja epämääräiset toimenpiteet. Priorisointia tehtävä myös ohjelmakauden lyhyiden vuoksi. Konkreettiset ja selkeästi mitattavat toimenpiteet jätetään.

Toimenpiteillä tulee olla selkeä päävastuutaho, joka käynnistää toimenpiteen ja seuraa sen toteutumista.

Hankkeita tulee kutsua projekteiksi.

Poistettavaksi esitetyt ja perustellut toimenpiteet poistetaan, jos muut tahot eivät pidä niitä tärkeinä.

Tarkoituksena on ollut nimetä toimenpiteille yksi vastuutaho, joka kutsuu mukaan tarpeelliset yhteistyökumppanit. Vastuutaholta nimetään henkilö, joka vastaa seurannan toteutumisesta. Joihinkin toimenpiteisiin on kuitenkin ollut perusteltua laittaa useampi vastuutaho.

Kaikki hanke-sanat muutetaan projekti-sanoiksi.

1. Helsingin luonnon monimuotoisuutta lisätään ja hyödynnetään entistä paremmin koko kaupungin toiminnassa.

Tavoite on komea mutta esitetyt keinot eivät sitä nykyisellään riittävästi edistä.

Kaavoituksen luontotietopohjaa pitäisi parantaa ja luontoarvojen huomiointia kaavoituksessa käsitellä liian vähän. Uusi toimenpide-ehdotus: Lisäämme kaavahankkeiden yhteydessä luontotietojärjestelmän katveita täyttävien kaava- ja hankekohtaisten luontotyyppi- ja lajistosiselvitysten tekoa. Tutkimusehdotus: Käynnistämme seurantatutkimuksen, jolla kartoitetaan, miten kytkeytyneisyys ja luontoalueiden pinta-alojen muutokset vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen (mm. lajien säilymiseen).

Kaikki toimintaohjelman tavoitteet ja toimintepiteet tähtäävät luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen. Tarkennetaan tekstiin, että myös monissa muissa ohjelmissa ja suunnitelmissa luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tavoite on huomioitu ja tulee jatkossa huomioida entistä paremmin, mutta yhteistyötä tutkijoiden kanssa kehitetään.

Helsy ry:n ehdottama uusi kaavahankkeisiin liittyvä toimenpide-ehdotus lisätään toimintaohjelmaan.

Tutkimusehdotuksen aiheesta on tietoa, vaikka ei Helsingistä. Tarkoituksena on seurata luontotyyppien ja lajien säilymistä mutta syy-yhteyksien selvittäminen on vaativa tutkimustehtävä. Ehdotusta ei kirjata LUMO-toimintaohjelmaan.

1.1. Integroimme luonnon monimuotoisuuden tavoitteet ja toimenpiteet kaikkeen kaupungin toimintaan. PALU/YMPA

Konkreettisia keinoja valtavirtaistamisesta ei ole esitetty.

Lisäpanostusta kaavoitus- ja ympäristö-kasvatus-asioihin.

Koko toimintaohjelma tähtää integrointiin. Myös muissa kaupungin ohjelmissa, suunnitelmissa ja myös projekteissa tulee tavoite huomioida. Lisätään kaupungin sisäistä koulutusta ja tiedotusta aiheesta. Tarkennetaan toimintaohjelman tekstiä tältä osin.

Kaavoitukseen liittyen lisätään edellä kohdassa 1 mainittu Helsy ry:n esittämä uusi toimenpide: Lisäämme kaavahankkeiden yhteydessä luontotietojärjestelmän katveita täyttävien kaava- ja hankealueiden luontotyyppi- ja lajistوسelvitysten tekoa. vastuutahoksi MAK/ASKA.

Tarkastetaan ympäristökasvatuksen tavoitteet ja toimenpiteet.

1.2. Edistämme asemakaavoituksella ja muilla suunnitelmilla luonnon monimuotoisuuden lisäämistä. MAK/MYLE, ASKA

Vastaa nykyistä toimintaa. Ei mitattavissa. Ehdotus: poistetaan.

Asia on tärkeä ja sen on hyvä näkyä toimintaohjelmassa. Muutamme toimenpiteen muotoon: Kehitämme luonnon monimuotoisuuden lisäämisen keinoja asemakaavoituksessa ja muissa suunnitelmissa. Päävastuu MAK/ASKA

1.3. Kehitämme Helsingille mallin ekologisesta tilinpidosta ja häviävän luonnon kompensoimisesta. Hanke: 2021–2022, PALU/YMPA, MAKA/KAMU

Kompensointi on aina viimeisin suojelukeino. Tehokkainta kompensointia on vähintään vastaavan kokoisten alueiden suojelu muualla.

Päävastuu YMPAlla. Päävastuu PALU/YMPA

1.5. Kehitämme yleisohjeita luontotietojärjestelmässä (LTJ) olevien luonnon arvokohteiden huomioimiseen suunnittelussa ja luonnonhoidossa. PALU/YMPA

"Luonnonhoito" tulee korvata "alueiden ylläpidolla". Muutetaan luonnonhoito alueiden ylläpidoksi.

1.7. Hyödynnämme paikan päällä tai kierrätämme rakentamisen alle jäävien luonnonmukaisten alueiden, kuten metsien, pintamaita. MAKA/KAMU, PUVI

Sama toimenpide kuin 5.2. Voi yhdistää ja poistaa. Toimenpide poistetaan tästä, se jää kohtaan 5 Rakennettu ympäristö.

1.9. Kehitämme järjestelmän, jonka avulla voimme seurata luontoon liittyvien ohjelmien toteutumista reaaliaikaisesti. Hanke: 2021, PALU/YMPA

2. Sini- ja viherverkostojen toimivuutta vahvistetaan

Ehdotus:	Uusi toimenpide-	Keskeinen ja vaikuttavin	Paljon kehittämistä.	Otamme käyttöön järjestelmän, joka
aktiivisempi tavoite.	ehdotus: Laaditaan	työväline, uuden	Kohtelee jatkuvaa	tulee koko kaupunkiympäristön
	uusi	Luonnonsuojeluohjelman	toimintaa ja projekteja	toimialan käyttöön vuoden 2021 alussa.
	Luonnonsuojelu-	laatiminen, puuttuu LUMO-	samalla tavalla. Jos	
	ohjelma kaikille	ohjelmasta. Kolme uutta	seuranta on näin	
	Helsingin	toimenpide-ehdotusta: 1)	tarkkaa, tulee	
	omistamille	Laadimme uuden, koko Hgin	toimenpiteiden	
	alueille.	kattavan	määrää vähentää.	
		luonnonsuojeluohjelman	Metsä- ja puustoisien	Tämä tavoite edellyttää paljon
		vuoteen 2024 mennessä. 2)	verkostoselvityksen	aktiivisuutta.
		Laadimme Östersundomin	jälkeen on tehty	
		laueelle alueellisen	tarkennus runko- ja	Luonnonsuojeluohjelmien laatimista ei
		luonnonsuojeluohjelman	alueellisten yhteyksien	lisätä LUMO-toimintaohjelmaan. Niistä
		vuoteen 2022 mennessä. 3)	osalta 2020 ja se on	ja niiden aikatauluista päätetään
		Hankimme pohjatiedot	viety Vipuseen.	normaalin vuosittaisen
		ulkopaikkakuntien		toiminnansuunnittelun yhteydessä.
		luontoalueiden keskeisistä		
		luontotyyppi- ja lajistoarvoista		
		vuosina 2021-2023 ja laadimme		
		alueille myös oman		
		luonnonsuojeluohjelman.		

2.1. Otamme kaavojen valmistelussa huomioon ekologisten verkostojen kehittämistarpeet.
MAKA/MYLE, ASKA

2.2. Säilytämme seudullisen maanpeiteaineiston mukaisten metsäisten ja puustoisten alueiden määrän noin kolmasosana kaupungin maapinta-alasta.
MAKA/MYLE, ASKA, KAMU

2.6. Valmistelemme koko kaupungin siniverkoston ekologisen tilan tavoitteet.
MAKA/KAMU,
DVA/MI DI

Uusi muotoiluehdotus: Otamme kaavojen valmistelussa huomioon ekologisten verkostojen säilyttämis- ja kehittämistarpeet.

Maanpeiteaineiston lisäksi on huomioitava ekologinen laatu ja kaikki luontoarvot laajasti. Muutettava muotoon vähintään, koska tämä muotoilu mahdollistaa viheralueiden määrän vähenemisen 39 %:sta 33 %:iin eli suuren alueen.

Kannatettavaa. Selvitettävä myös keinot ja toteuttamistavat.

Uusi muotoiluehdotus: noin kolmasosa tulisi muuttaa vähintään kolmasosaksi. LUMO-ohjelmakaudella 2020-2028 voitaisiin vähentää yli 500 ha nykyisiä metsäisiä ja puustoisia alueita. Näin mittava metsäkato edellyttää mm. huomattavasti lisää luontoalueiden suojelua Hgissä ja ulkopaikkakunnilla sekä vapaaehtoista kompensatiota.

Tämä kuuluu nykyisiin tehtäviin. Tarvitaanko? Poistetaanko?

Tämän ratkaisee yleiskaava 2016 ja asemakaavat.

Myös YMPAlle vastuuta.

Toimenpiteeseen tehdään lisäys: uusia luontotietoja hyväksi käyttäen.

Emme muuta ilmaisua "noin kolmasosa", koska menetelmä on epätarkka.

Tähän toimenpiteeseen liittyy pyrkimys viheralueita säästävään asemankaavoitukseen.

Päävastuu MAKA/MYLE.

Luontoalueiden suojelua kehitetään luonnonsuojeluohjelmien kautta. Myös vapaaehtoinen kompensatio otetaan käyttöön.

Päävastuu MAKA/KAMU. RYA ja YMPA yhteistyökumppaneita.

**3. Luontotyypit
tunnistetaan ja niistä
arvokkaimmat
turvataan**

3.1. Varmistamme,
etteivät mitkään
nykyiset uhanalaiset
luontotyypit häviä
kokonaan Helsingin
alueelta. PALU/YMPA

Muutosesitys:
Arvokkaat ja
uhanalaiset
luontotyypit
tunnistetaan ja
turvataan
mahdollisimman
hyvin.

Kunnianhimon tavoite
turvaamisen osalta.
Muutosehdotus: Arvokkaat
luontotyypit tunnistetaan
mahdollisimman kattavasti ja
niiden säilymistä edistetään.

Satunnaisen luontotyyppien
tunnistamisen ja edustavimpien
säilyttämisen sijasta
olennaisempaa on pyrkiä
suojelun suotuisan tason
ylläpitämiseen ja
saavuttamiseen. Kutakin
luontotyyppiä pitää säilyttää ja
tarvittaessa ennallistaa
verkostona, jotta tyyppilinen
lajisto voi edes teoreettisesti
säilyä. Harvinaisimpien
luontotyyppien osalta tämä ei
ole mahdollista mutta monien
osalta on.

Tavoite muutetaan Helsy ry:n uuden
ehdotuksen mukaiseksi: Arvokkaat
luontotyypit tunnistetaan
mahdollisimman kattavasti ja niiden
säilymistä edistetään.

Luontotyyppijä on kartoitettu
järjestelmällisesti neljän vuoden ajan.

Kirjataan toimintaohjelmaan, että
pyritään säilyttämään luontotyyppien
suotuisa suojelun taso säilyttämällä,
ennallistamalla ja verkostomaisuutta
kehittämällä.

Lisäys toimenpiteeseen: turvaamme
myös Hgissä muuten arvokkaiden
luontotyyppien suotuisan suojelun taso.

**3.2. Täydennämme
biotooppikartoituksen
koko kaupungin
alueen kattavaksi.
Hanke: 2022–2023,
PALU/YMPA**

Tähän on syytä sisältyä myös uhanalaisten ja silmälläpidettävien kangasmetsä-luontotyyppien merkittävimpien esiintymien selvittäminen. Selvitykset myös Östersundomissa ja ulkopaikkakunnilla.

Kangasmetsät sisältyvät ja myös Östersundomin alue mutta tällä ohjelmakaudella ei ulkopaikkakuntia.

4. Metsien hoidon vaikutukset tunnistetaan ja luonnon monimuotoisuutta lisätään suunnitelmallisesti

Viimeiseen kappaleeseen piirteiksi syytä lisätä myös metsän yhtenäinen pinta-ala ja kytkeytyneisyys sekä ihmistoiminnan aiheuttamien häiriöiden rajoittaminen.	Monimuotoisuuden kannalta positiivisiin piirteisiin on syytä lisätä luonnontilaisen kaltainen puustorakenne. Uusi toimenpide-ehdotus: Luonnonhoidon linjaukset ja työhöjeet päivitetään vastaamaan nykyisiä kaupungin monimuotisuus-tavoitteita sekä uutta LUMO-ohjelmaa.	Metsät ovat laaja-alaisin elinympäristötyyppi... Helsingissä ei ole talousmetsiä ja poikkeavat rakenteeltaan Etelä-Suomen tyyppillisistä metsistä. Poistoehdotus (viimeinen lause): Näitä piirteitä ovat vanhat metsät ja puuyksilöt, lahoppuun määrä ja metsän luontainen häiriödynamiikka. (Luontaisen häiriödynamiikan käsite on liian epämääräinen.)	Lahoppuun määrän numeerinen keskiarvotavoitetta ei lisätä toimintaohjelmaan. Luonnontilaisen kaltainen puustorakenne lisätään kohdan 4 johdantotekstiin. Uutta toimenpidettä Luonnonhoidon linjauksen ja työhöjeiden päivittämisestä ei lisätä LUMO-toimintaohjelmaan vaan niistä niistä päätetään normaalin vuosittaisen toiminnansuunnittelun yhteydessä . Poistettavaksi ehdotettuja metsien luonnon monimuotoisuuden tärkeitä osatekijöitä ei ole syytä poistaa. Toimenpide-ehdotus myrskytuhojen korjaamisen linjauksista kuuluu Luonnonhoidon linjauksen ja työhöjeiden päivitykseen. Niissä tarkennetaan miten kaupunkistrategian ja LUMO-ohjelman tavoitteet huomioidaan käytännössä.
Osioon on syytä palauttaa aiemmassa versiossa ollut lahoppuun määrän mitattava tavoite.	Uusi toimenpide-ehdotus: Laadimme toimintalinjaukset, joilla varmistetaan se, että myrskytuhojen korjuussa ja muussa metsätuhojen torjunnassa huomioidaan riittävässä määrin myös arvokkaita luontokohteita sekä LUMO-ohjelman tavoitteet. (Etteivät luontoarvot tarpeettomasti kärsi, kuten on tapahtunut.)		

4.2. Lisäämme biologian asiantuntemusta metsien ja muun luonnon arvokohteiden yksityiskohtaisessa suunnittelussa luonto- ja viheralueiden suunnittelun yhteydessä.
MAKA/KAMU

Tringa tukee voimakkaasti tätä tavoitetta.

Tulee poistaa, biologisen asiantuntemuksen lisääminen YMPAn vastuulle.

Muutetaan:
Suunnittelemme tarkemmin luonnon arvokohteiden hoidon luonto- ja viheralueiden suunnittelun yhteydessä.
MAKA/KAMU

Tarkoituksena on saada luonnon arvokohteiden hoito asiaankuuluvalla tasolla.

4.5. Lisäämme lahoppuun määrää metsissä turvallisella tavalla. Huolehdimme metsien lahoppuujatkumosta jättämällä eri puulajien eri-ikäistä lahoppuuta metsiin. RYA/YLPI,
MAKA/KAMU

Ehdotus lahoppuun lisäämistä koskevan ryhtiä antaneen poistetun numeraalisen tavoitteen lisäämisestä.

Muutetaan: Selvitämme Helsingin metsäisten viheralueiden lahoppuun määrän ja määrittelemme sen pohjalta tavoitetason, paljonko (kuutio / hehtaari) eri metsätyypeillä on lahoppuuta tulevaisuudessa.
MAKA/KAMU

4.6. Suosimme pölyttäjiille tärkeiden raitojen ja muiden pajujen esiintymistä kaupungin viheralueilla.
MAKA/KAMU,
RYA/YLPI

Koskee kaikkia viheralueita. Ehdotus: siirretään kohtaan 8 (lajit)

Siirretään kohtaan 8 Lajien elinolosuhteet.

4.8. Seuraamme myrskyjen, hyönteisten ja tautien aiheuttamia muutoksia metsissä.
MAKA/KAMU,
RYA/YLPI

Pitäisikö olla hanke? Seuranta tehdään joka tapauksessa.

4.9. Emme tee kasvatus- ja uudistushakkuita kaupungin viheralueilla lintujen pesimäaikaan 1.4.–31.7. RYA/YLPI

Esitämme edelleen myös rakentamisen yhteydessä tehtävien hakkuiden rajaamista lintujen pesimäkauden ulkopuolelle. Kaikki metsien hoitotoimet tulee

Tämä on nykyisten ohjeiden mukainen käytäntö. Ehdotus: poistetaan.

Siirrämme toimenpiteen kohtaan 8 ja muutettuna seuraavasti: Selvitämme mahdollisuutta lopettaa lintujen pesimäaikaiset (1.4.-31.7.) rakentamiseen liittyvät hakkuut hyötyjä ja haittoja vertaamalla. PALU/YMPA

5. Rakennetun ympäristön luonnon monimuotoisuutta rikastetaan tulevaisuutta ennakoiden

Toimenpiteineen tärkeimpiä tavoitteita konkreettisuudessaan.

Neonikotinoidien ja muidenkin haittoja aiheuttavien torjunta-aineiden käyttö kaupunkialueella tulisi kieltää.

Niittyjä ja laiduntamista koskeva kappale ei voi aloittaa rakennetun ympäristön johdantoa.

Kaupunki ei käytä pelloilla neonikotinoideja ja viheralueilla glyfosaattipohjaisten aineiden käyttöä on päätetty vähentää ja lopettaa niiden käyttö kokonaan jo ennen EU-myyntiluvan päättymistä.

Pitäisikö otsikko vaihtaa koska niityt ja muut ihmisvaikutteiset ympäristöt ovat niin merkittävässä roolissa?

Vaihdetaan johdantotekstin kappaleiden järjestystä. MAKKA täydentää rakennetun ympäristön osuutta.

5.1. Arvioimme puiston tai muun viheraluekohteen monimuotoisuus-potentiaalia hoito- ja kehittämissuunnittelun ja peruskorjaussuunnittelun yhteydessä. Hanke: 2020–2028, MAKA/KAMU

5.2. Lisäämme viherrakentamisessa alueen omien tai kierrätettyjen maainesten käyttöä.
MAKA/KAMU

5.3. Muutamme nurmikoita niityiksi.
MAKA/KAMU

5.5. Hyödynnämme luontaista lahoamisprosessia puistoissa ja muilla viheralueilla sekä purojen varsilla myös esteettisenä mahdollisuutena (esim. vanhat ontot puut, lahoppuaidat, hyönteishotellit).
RYA/YLPI,
MAKA/KAMU

Uusi muotoiluehdotus: Arvioimme ja hyödynnämme puiston ja muun viheraluekohteen monimuotoisuuspotentiaalia hoito- ja kehittämissuunnittelun ja peruskorjaussuunnittelun yhteydessä.

Aloitus myöhemmäksi: 2022-2028.

Muutetaan Helsy ry:n uuden ehdotuksen mukaiseksi: Arvioimme ja hyödynnämme puiston ja muun viheraluekohteen monimuotoisuuspotentiaalia hoito- ja kehittämissuunnittelun ja peruskorjaussuunnittelun yhteydessä. Projekt: 2022-2028. MAKA/KAMU

Ehdotus: poistetaan, koska sama kuin 1.7.

Ehdotus poistetaan kohdasta 1.7.

Ehdotus: RYAlle vastuuta.

Päävastuu: MAKA/KAMU ja RYA/YLPI

Ehdotus: ei vastuuta MAKAlle.

Päävastuutaho: RYA/YLPI

5.6. Suosimme pölyttäjähönteisiä lisäämällä niiden ravintokasveiksi sopivia puita, pensaita sekä muuta pitkään ja eri aikoihin kukkivaa kasvillisuutta. Hanke: 2021–2028, MAKA/KAMU

5.7. Lisäämme linnuille ja muille eläimille ruokaa tarjoavia puita, pensaita ja perennoja (ml. talventörröttäjät). Hanke: 2021–2028, MAKA/KAMU

5.8. Säilytämme luonnonrantoja ja annamme luontaisen kasvillisuuden kehittyä myös rakennetuille ranta-alueille.
MAKA/ASKA

5.9. Lisäämme katuvihreän monimuotoisuutta kerroksellisilla kasviyhdyksillä.
MAKA/KAMU,
RYA/YLPI

Nopeita kokeiluja vai pitkän tähtäimen toiminnan kehittämistä?
Toteutuuko niittyverkoston kehittämisen myötä?

Pitäisikö RYAn olla päävastuutaho?

Ehdotus: 5.6. ja 5.7. yhdistetään.

Epämääräinen, ei mitattavissa.

Miksi vain katuvihreän?

Päävastuu MAKAlla.
Vastuuta myös LIKEllä.

Sekä kokeiluja että pitkän tähtäimen toiminnan kehittämistä. Liittyy niittyverkoston kehittämiseen.

Päävastuu: MAKA/KAMU JA RYA/YLPI

Lisätään: ...puistoissa ja muilla rakennetun ympäristön viheralueilla.

Yhdistetään 5.6. ja 5.7.

On haluttu painottaa katuvihreän huomioon ottamista. Mitä alueita pitäisi myös painottaa?

Päävastuu MAKA/KAMU ja LIKE

5.10. Lisäämme viherkattoja ja käytämme niillä kotimaisia luonnon monimuotoisuutta edistäviä kasvilajeja. MAKA/ASKA, RYA/ROHA

Kaupunki voisi tehdä paljon enemmän viherkattojen aikaansaamiseksi: viljelymahdollisuuksia ja monimuotoisia niittyjä.

Kaupungin luonnonsuojelun työryhmä on samaa mieltä Helka ry:n kanssa.

5.11. Selvitämme linnoituslaitteiden eliölajistoa ja luontotyyppejä ja turvaamme niiden säilymistä. PALU/YMPA, MAKA/KAMU, PVA/MI DI

6. Saarten, rantojen ja merialueen vedenalaiset luontoarvot tunnustetaan ja niistä arvokkaimmat turvataan

Vahvasti samaa mieltä.

Uusi toimenpide-ehdotus: Esitämme tarvittaessa maihinnousukieltoja ja -rajoituksia linnuston pesimärauhan turvaamiseksi.

Uusi toimenpide-ehdotus: Esitämme tarvittaessa maihinnousukieltoja ja -rajoituksia. Uusi toimenpide-ehdotus: Ohjaamme surffausta ja muuta vesiliikuntaa pois lintujen kerääntymisalueilta ja teemme tarvittaessa esityksiä surffauksen ja muun vesiliikunnan kieltämiseksi ja rajoittamiseksi.

Vastuuta myös ASKAlla. Ehdotus: päävastuutaho YMPA.

Päävastuutaho: PALU/YMPA

Maihinnousukieltoja ja -rajoituksia tullaan edelleen esittämään luonnonsuojelulailta rauhoitetuille saarille, muille alueille niitä ei voida esittää. Linnuston pesimärauhaa edistetään myös liikkumisen ohjaamisella ja neuvonnalla.

6.1. Laadimme saariston osille kestävän kehityksen mukaiset kaavasuunnitelmat sekä hoito- ja käyttösuunnitelmat huomioiden luontotyytit, ekosysteemisen kantokyvyn ja ominaispiirteet, kuten eliölajiston. Hanke: 2020–2028, MAKA/KAMU

6.3. Parannamme rakennettavien rantojen kulutuskestävyyttä ja luonnonmukaisuutta. MAKA/KAMU

6.5. Parannamme merialueen ja virtavesien välisiä yhteyksiä poistamalla kulkuesteit. MAKA/KAMU, PALU/YMPA.

6.6. Kartoitamme ja turvaamme kalojen lisääntymisalueet. MAKA/MYLE, ASKA

Tämä on kaavoitushanke. On selvitettävä onko tämä mahdollista toteuttaa. Jos ei, ei ainakaan MAKA/KAMUn vastuulle. Muutetaan kaavasuunnitelmat asemakaavoiksi. Päävastuutaho MAKA/ASKA ja KAMU

Epämääräinen. Ehdotus: poistetaan. Yhdistetään rakennetun ympäristön toimenpiteeseen 5.8.

Onko MAKA/KAMUn vastuuasia? Kenen? Tähän sisältyy paljon erilaisia tapauksia. Päävastuu MAKA/KAMU

Virhe vastuutahossa? YMPAlla vastuu, jos ei liity kaavoitukseen. Päävastuutaho KUVA/LIIKU

6.10. Ohjaamme veneilyä pois lintujen pesimäalueilta ja kalojen kutualueilta sekä teemme tarvittaessa esityksiä vesiliikenteen rajoittamiseksi.
PALU/YMPA

6.12. Pyrimme säilyttämään rantaruovikoita, etenkin mereen laskevien purojen ja ojien yhteydessä.
MAKA/KAMU

Uusi ehdotus:
ohjaamme veneilyä ja muuta vesillä liikkumista... (mm. surfaus)

Lisätään: ...ja muuta vesillä liikkumista...

Luulisi tehtävän jo.
Ongelmana ruovikoiden suuri määrä. RYA niittää osan ja jättää osan.
Ehdotus: poistetaan.

Mutetaan: Pyrimme säilyttämään rantaruovikoita mereen laskevien purojen ja ojien yhteydessä.
MAKA/KAMU

7. Pienvesien, soiden ja kosteikkojen luontoarvot tunnistetaan ja niitä parannetaan

7.1. Pyrimme säilyttämään nykyiset luonnontilaisen kaltaiset pienvedet, suot ja kosteikot. MAKA/ASKA, KAMU

Syytä lisätä otsikkoon joet tai muuttaa pienvedet vesistöiksi. Varsinkin Vantaanjoen reunamilla sekä purojen ja ojien varsilla on erityistä merkitystä häiriöherkän eliölajiston suoja- ja lisääntymisalueina. Toimepiteillä olisi hyvä huomioida näiden lajistorikkaiden kohteiden säilyminen niukkahäiriöisinä.

Uusi toimenpide-ehdotus: Selvitämme ulkopaikkakunnilta ennallistamisesta hyötyvät suot ja pienvesikohteet, laadimme tarvittavat ennallistamis-suunnitelmat sekä toteutamme ne.

Lisätään joet otsikkoon.

Vantaanjoen reunamien sekä purojen ja ojien häiriöherkän eliölajiston suoja- ja lisääntymisalueet liittyvät siniverkoston kehittämiseen. Rantojen lajistonselvityksiä on tarkoitus tehdä.

Ulkopaikkakuntien ennallistamisesta hyötyvinen suo- ja pienvesikohteiden selvittäminen ei ole mahdollista tällä ohjelmakaudella mutta niitä saattaa tulla esiin luonnonhoidon suunnittelun yhteydessä.

Epämääräinen, ei mitattava. Ehdotus: poistetaan.

Muutetaan suot avosoiksi.

7.3. Huolehdimme säilyvien kosteikkoalueiden vesitaloudesta ja luonnonarvoista asemakaavoituksen yhteydessä.
MAKA/ASKA, KAMU

7.4. Rakennamme uusia luonnontilaisen kaltaisia hulevesiratkaisuja myös jo rakennetuille alueille. Hanke, 2020–2028, MAKA/KAMU

7.5. Luomme purojen ja ojien varsille valo- ja varjoalueiden vaihtelua puuston ja muun kasvillisuuden avulla.
MAKA/KAMU,
RYA/YLPI

7.7. Laadimme ojitushjeistuksen, jossa huomioidaan luonnon monimuotoisuus.
MAKA/KAMU,
PALU/YMPA, RYA/YLPI

Voidaanko 7.2. ja 7.3. yhdistää? Ei ole tarpeen yhdistää.

Tätä tehdään jo. Jos on projektin, tarvitsee lisäresursseja. Muutetaan: Ei ole hanke.

RYA/YLPI
päävastuutahoksi.

Päävastuutahoksi RYA/YLPI.

Ehdotus:
päävastuutaho YMPA.

Muutetaan: Laadimme ojien ylläpito-ohjeistuksen, jossa huomioidaan luonnon monimuotoisuus. Päävastuu PALU/YMPA ja RYA/YLPI

8. Lajien elinolosuhteita parannetaan

Ilahduttava tavoite. Tuemme voimakkaasti kaikkia kappaleessa 8 esitettyjä toimenpiteitä.	Hyviä toimenpide-ehdotuksia, silti muutamia täydennysehdotuksia: 1) Pyrimme löytämään ohjelmakaudella yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tapoja, joilla rakentamisalueiden ja -hankkeiden toteuttamisen aiheuttamia kesähakkuita voidaan vähentää. 2) Tiedotamme kalastajia rannoille ja vetaan jätettyjen siimojen ja koukkujen vaaroista aläimille sekä järjestämme tarvittaessa siivoustalkoita ongelmakohteilla.	Kesähakkuutoimenpide siirretään tänne Lajien elinolosuhteisiin kohdasta 4.9. muutettuna seuraavasti: Selvitämme mahdollisuutta lopettaa lintujen pesimäaikaiset (1.4.-31.7.) rakentamiseen liittyvät hakkuut hyötyjä ja haittoja vertaamalla. PALU/YMPA. (Viheralueiden kasvatus- ja uudistushakkuita ei tehdä lintujen pesimäaikaan.) Lisätään toimenpide: Tiedotamme kalastajia rannoille ja veteen jätettyjen siimojen ja koukkujen vaaroista eläimille sekä järjestämme tarvittaessa siivoustalkoita ongelmakohteilla. KUVA/LIIKU.
--	--	---

8.2. Lisäämme eläinten elin- ja liikkumismahdollisuuksia kaavoittamalla vehreitä ali- ja ylikulkuja. MAK/ASKA

Ilahduttava toimenpide.

8.4. Ylläpidämme maisemapeltoja, joilta linnut ja muut eläimet saavat ravintoa. RYA/YLPI

Ilahduttava toimenpide.

Eikö ole nykyinen käytäntö?

Muutetaan: Lisäämme ja ylläpidämme maisemapeltoja, joilta linnut ja muut eläimet saavat ravintoa. RYA/YLPI

8.5. Huolehdimme maapesintäisten lintujen selviämisestä kesäaikaisissa elinympäristöissään.
PALU/YMPA

8.7. Vähennämme lintujen törmäysriskejä rakenteisiin erilaisin teknisin keinoin.
PALU/YMPA

8.8. Teemme ohjeen kivikoiden säilyttämisestä ja rakentamisesta matelijoiden, lepakoiden ja sisiliskojen talvehtimispaikoiksi.
PALU/YMPA,
MAKA/KAMU

8.9. Jätämme paljaita hiekkamaita maaperässä elävien pölyttäjien elinympäristöiksi.
PALU/YMPA

Täydennysehdotus loppuun:
...esimerkiksi rajoittamalla ihmisten ja kotieläinten kulkua.

Miten YMPA tekee tämän?

Mikä on MAKA/KAMUn rooli?
Ohjeistaa mm. puistosuunnittelua.

Mitä tarkoittaa käytännössä? Kuka toteuttaa: MAKA vai RYA?

Muutetaan: Autamme maapesintäisten lintujen selviämistä kesäaikaisissa elinympäristöissään neuvomalla ja ohjaamalla toimintoja.

Teknisiin keinojen tilalle: neuvonnalla, ohjauksella ja esimerkkien avulla.

Tällä ohjeistaan mm. puistosuunnittelua. Päävastuutaho PALU/YMPA.

Muutetaan: ... lepakoiden, sisiliskojen ja muiden matelijoiden talvehtimispaikoiksi.

Tarkoittaa sitä, että ei tuoda multaa hiekkamaiden pientareille ja muille pinnoittamattomille alueille.
Muutamme: Emme tuo multaa hiekkamaille, vaan jätämme ne niittykasveille ja pölyttäjille sopiviksi elinympäristöiksi. RYA vastuutahoksi.

8.10. Kunnostamme ja ennallistamme puroja ja ojia sekä niiden putkiosuuksia muun muassa taimenten elinympäristöiksi. MAKA/KAMU.

Ilahduttava toimenpide.

Vastuutahoksi myös RYA/YLPI.

Päävastuutaho MAKA/KAMU ja RYA/YLPI

8.11. Parannamme vaelluskalojen nousu- ja paluumahdollisuuksia Vanhankaupungin-koskessa. KUVA/HATU

Vaellusesteiden liventämisen suunnittelu käynnissä KAMUssa.

Päävastuutahoksi MAKA/KAMU

8.12. Turvaamme Punaisen kirjan uhanalaisten kasvilajien ja LTJ:n I ja II luokan arvokkaiden kasvikohteiden säilymisen Helsingissä. PALU/YMPA, MAKA/ASKA

Muutosehdotus (laajennus muihin eliöryhmiin):
Turvaamme Punaisen kirjan uhanalaisten sekä alueellisesti uhanalaisten lajien merkittävät esiintymiskeskittymät sekä LTJ:n I ja II luokkien arvokkaiden kasvikohteiden säilymisen.

RYAlla vastuuta.

Tällä ohjelmakaudella keskitymme arvokkaiiin kasvikohteisiin. Muutamme: myös I ja II luokan alueellisesti uhanalaisten kasvien kasvupaikat sisältyvät toimenpiteeseen. Lisäämme: ja parannemme niiden esiintymien tilaa. Päävastuutaho PALU/YMPA, MAKA/KAMU

8.13. Suunnittelemme ja parannamme Helsingin arvokkaiden kasvilajien ja niiden esiintymien tilaa. MAKA/KAMU

Yhdistämme edelliseen. Poistetaan.

9. Haitallisten vieraslajien torjuntaa tehostetaan

Vieraslajien torjuntahanke on hyvä. Siihen (tehostettuun torjuntaan) olisi hyvä ottaa mukaan myös suojelualueita ja suojelualuevarauksia uhkaavat vieraslajiesiintymät.

Suojelukohteet ovat ensisijaisia haitallisten vieraslajien torjuntakohteita.

9.2. Kartoitamme vieraslajien esiintymistä luontokartoitusten yhteydessä.
PALU/YMPA

Luontokartoitus muutettava kasvillisuusinventoinniksi.

Kartoitamme vieraslajien esiintymistä erilaisten lajisto- ja luontotyyppikartoitusten yhteydessä.
PALU/YMPA

9.4. Käynnistämme hankkeen, jonka tavoitteena on hävittää haitallisimmat ja tehokkainta torjuntaa vaativat vieraskasvilajit puistoista, liikennealueilta ja vesistöjen varsilta sekä kunnostaa ja ennallistaa kasvupaikkoja. Hanke: 2021–2023, RYA/YLPI

Myös KAMUlla vastuuta.

"Käynnistämme hankkeen" pois. Tilalle "hävitämme haitallisimmat vieraslajit".

Muutetaan: Hävitämme haitalliset vieraslaji...

Päävastuutaho RYA/YLPI

Tarvitaan erillisrahoitus.

Päävastuu RYAlla.

10. Helsinkiläisten luontosuhdetta vahvistetaan ja tietoisuutta luonnon monimuotoisuuden merkityksestä lisätään

Asukkaiden kiinnostusta lisäisi konkreettisten apukeinojen antaminen viestinnän lisäksi.

Esitetyt toimenpiteet ovat perusteltuja ja tärkeitä mutta näitä asioita tapahtuu jo. Tavoitekohta 10 kaipaisi henketyypistä sisältöä.

Luontokasvatustyössä on tärkeää muistaa kaikkien kohderyhmien osallistaminen ja osallistuminen.

Pyrimme antamaan konkreettisia apukeinoja, viimeisimpänä iNaturaslist lajien tunnistus - sovelluksen esittely.

Projekteiksi merkityille toimenpiteille hankitaan lisärahoitusta. Kohdan 10 toimenpiteet voidaan hoitaa vuosittaisella budjettirahoituksella.

Tarkistetaan, että kaikki kohderyhmät on huomioitu.

10.5. Kehitämme uusia ja innovatiivisia keinoja luontoarvoista ja niiden säilymisestä viestimiseen.
PALU/YMPA

Aktiivisempi ote aiheesta viestimiseen.

Toimenpiteessä pyritään aiempaa aktiivisempaan otteeseen.

10.8. Avaamme tiedot Helsingin päämetsätyypeistä asukkaiden ja oppilaitosten käyttöön.
MAKA/KAMU

Ehdotus: poistetaan, koska tietojärjestelmän puitteissa mahdotonta. Tietoja toimitetaan tarvittaessa esim. tutkijoille hakujen avulla.

On tärkeää tietoa muun avoimen luontotiedon lisäksi. Toteutusmahdollisuuksia on monenlaisia.

**11. Luonnon kestävää
virkistyskäyttöä
edistetään ja
asukkaiden toimintaa
luonnon
monimuotoisuuden
hyväksi tuetaan**

**11.1. Laadimme
luontopalvelulinjaukse
n, jossa tehdään
suunnitelma luonnon
virkistyskäytön
suuntaamiseksi ja
kehittämiseksi sekä
luonnon
terveysvaikutusten
turvaamiseksi. Hanke:
2022–2023,
PALU/YMPA**

11.2. Lisäämme
luontoalueille rakenteita,
jotka mahdollistavat eri-
ikäisten luontoretkeilyn
ja parantavat
luontoalueiden
kestävyyttä.
MAKA/KAMU,
RYA/YLPI

Esitetyt toimepiteet ovat hyvin
perusteltuja.

MAKAn vastuualuetta Tässä tarkoitetaan sekä
jos ei tarkoita vain luononsuojelualueiden että
luononsuojelualueita. viheralueiden muodostamaa
Kohdan 1.4. asiat tulisi kokonaisuutta.
käsitellä tässä
yhteydessä. Vastuu: Poikkeuksellisesti tähän
MAKA/KAMU. toimenpiteeseen on syytä laittaa kaksi
päävastuutahoa MAKA/KAMU ja
PALU/YMPA. (Kaksi osaprojektia: MAKA
vastaa viherlaueiden osuudesta, PALU
luononsuojelualueista.)

Nämä alueet pääosin Kaksi päävastutahoa MAKA/KAMU ja
KUVAn vatuulla. KUVA/LIIKU
Investointirahoituksell
a tehtävät hankkeet
siirtyneet pääosin
MAKAan (KAMU ja
PUVI)

11.4. Luomme kriteerit luontotukikohtaverkoston tasapuoliseksi kehittämiseksi (esim. huussit, sateensuojat, piknikpaikat).
MAKA/KAMU

11.5. Kehitämme kansalaihavainnointiin vapaaehtoisuuteen perustuvaa luontokummi-toimintaa. PALU/YMPA, RYA/YLPI
Kansalaihavainnointia voitaisiin ideoida ja kehittää yhteistyössä asukkaiden kanssa.

Nostetaan toimenpide kohdan 11.1. jälkeen.

Näin teemme mielellämme.

Seuranta

Esitys: ulkopuolinen seuranta ja arviointi myös vuoden 2024 loppuun mennessä. Tällöin ohjelmakaudella olisi mahdollista tehdä korjausliikkeitä.

Ehdotus: ohjelman seurantaan sama taulukkomalli kuin edellisen ohjelman seurannassa.

Tehdään ulkopuolinen seuranta myös 2024-2025 vaihteessa (ja ohjelmakauden päätyttyä).

Luonnonsuojelujärjestöt otetaan miellellään mukaan luonnon seurantaan ja kutsutaan myös kaikkiin vuosittain järjestettäviin kaupunkiluonnon monimuotoisuus -seminaareihin.

Seurannassa otetaan käyttöön Kymptoimialalle hankittu seurantatyökalu.

Luontoalueet ja niiden ekologinen laatu

4. Kaupungin hallinnassa olevien viheralueiden osuus kokonaispinta-alasta
MAKA/KAMU

9. Kierrätettyjen luonnonmukaisten maamassojen määrän seuranta
MAKA/KAMU

Elinympäristöt

Metsät

13. Puuston latvuspeittävyys, ikä ja keskipituus
MVMI-aineistosta
MAKA/KAMU

Niityt

15. Hoidettujen niittyjen määrän muutos
MAKA/KAMU

Ympäristövastuullisuus

33. Viheralueille rakentamista korvaavien toimenpiteiden määrän ja laadun tilinpito.
MAKA/ASKA,
PALU/YMPA

Vastuutaho on RYA/ROHA?

Vastuutaho RYA/ROHA

Vastuutaho RYA/ROHA.

Vastuutaho RYA/ROHA

VMI-aineisto on yleispiirteistä. Metsien pinta-alat ovat yleisten alueiden rekisterissä. Vastuutaho RYA/YLPI.

Vastuutaho PALU/YMPA

On sovittu, että kaikki kuutoskaupungit valmistelevat indikaattorit MVMI-aineiston pohjalta. Sen lisäksi voidaan käyttää myös yleisten alueiden rekisteriä.

Vastuutaho: RYA/YLPI.

Vastuutaho RYA/YLPI

Raportointi vaatii vielä pohdintaa.

Raportointi pitää suunnitella huolellisesti.

Lähteet

Hgin luonnonhoidon linjaus on vanhentuneisuuden takia syytä poistaa lähdeaineistosta. Lopullisesti se vanhentui nykyisen kaupunkistrategian hyväksymisen yhteydessä 2017. Vanhentuneen linjauksen kytkeminen LUMO-ohjelmaan on huonosti harkittua. LUMO-ohjelmaan kannattaa laittaa toimenpide-ehdotus Luonnonhoidon linjauksen päivittämisestä.

Hgin luonnonhoidon linjaus pidetään taustamateriaalina.

Toimenpidettä Luonnonhoidon linjauksen päivittämisestä ei lisätä LUMO-toimintaohjelmaan, siitä päätetään normaalin vuosittaisen toiminnansuunnittelun yhteydessä.

Liitteet

9 sivua liitteitä (37 sivusta) on paljon. Esitämme liitteiden tiivistäistä edelleen. Tiivistämisen varaa on varsinkin liitteessä 2.

Liitetekstien ymmärrettävyys kärsii, jos niitä edelleen tiivistetään.